

TÜRK BASININDA YER ALAN AVRUPA BİRLİĞİ HABERLERİNİN ANALİZİ

Öğr.Gör. Dr. Erhan ARSLAN*

ÖZET

Bu çalışma, Türk basınının okurlarını Avrupa Birliği (AB) konusunda bilgilendirme düzeyini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç çerçevesinde; Lüksemburg, Helsinki ve Selanik Zirvesi dönemlerinde, Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazetelerinde yer alan AB konulu haberler içerik analizi tekniğiyle değerlendirilmiştir.

Elde edilen veriler; basının niceliksel olarak AB ve Türkiye-AB ilişkilerine önem verdiğini, AB konulu birçok haberin Türk basınında yer aldığını fakat okurların niteliksel anlamda AB ve AB Müktesebatı hakkında bilgilendirilmediğini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, nicel çözümleme sonuçları; haberlerde genelde Türkiye-AB ilişkilerindeki sorunlar ve beklentiler üzerinde bir yoğunlaşmanın olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Türk basınının; Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği için önemli bir unsur olan AB Müktesebatı'na uyum konusunda ve üyelik sonrasında Türk toplumunu bekleyen tablo hakkında okuyucularına daha fazla bilgi içeren haberleri sunması bir gerekliliktir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, medya, içerik analizi, haber.

ABSTRACT

This work has been prepared in order to gauge the succes of the Turkish Press in its attempt to inform their readers about the European Union (EU). For this, the news that appeared on the daily papers is Cumhuriyet, Hürriyet and Zaman about EU have been evaluated with the content analyse technics. The news have covered the Luxembourg, Helsinki and Salonika summits.

The data obtained show that the press lends importance to EU and Turkey-EU Relations quantitatively, that quite a few news on EU appear on the Turkish Press, but that qualitatively it did not informe their readers on EU and EU adjustmant laws. Also, the results of the quantitative analyse show that daily papers in the news focus on issues and expectations from Turkey-EU Relations. Thus the Turkish Press should give more informative news to their readers over the issue of adjustment to EU laws which is an important factor for Turkey's membership into the EU and, what is to come after the country is accepted into the EU.

Key Words: European Union, media, content analyse, news.

* Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

GİRİŞ

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) üye olma çabaları yaklaşık 50 yıllık bir süreci kapsamaktadır. Türkiye-AB ilişkileri inişli çıkışlı bir seyir izlemiş; bazı dönemlerde gelişmeler Türk kamuoyunu umutlandırırken, bazı dönemlerde ise AB tarafından öne sürülen şartlar ve alınan olumsuz kararlar Türk kamuoyunu karamsarlığa sürüklemiştir. Hiç kuşkusuz ki; Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği konusunda en önemli belirleyici unsurlardan bir tanesi Türkiye'nin AB Müktesebatı'na göstereceği uyumdur. Bu ise Türkiye'nin AB Müktesebatı çerçevesinde yapacağı yasal düzenlemelerle sınırlı olmayıp, müktesebata toplumsal anlamda bir uyumu gerektirmektedir. Çünkü AB'nin, aday ülke Türkiye'den istediği uyum bu yöndedir. Bu bağlamda, toplumun müktesebata ilişkin düzenlemelere uyum sağlayabilmesinin ön koşulu toplumun bu konudaki bilgi düzeyi ile doğru orantılı olacaktır.

Önemli diğer bir husus da, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği sonrasında toplumu bekleyen gelişmelerdir. Türk toplumunun bu konuda yeterli bilgi seviyesinin olmadığı ise yadsınamaz bir gerçektir. Bu çerçevede; hem AB Müktesebatı, hem de AB'ye tam üyelik sonrası Türkiye'yi bekleyen gelişmeler konusunda kamuoyunun bilgilendirilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Kamuoyunun bilgilendirilmesi konusundaki en önemli enformasyon kaynağı ise medyadır.

Kamuoyunun; sosyo-ekonomik yaşama etki eden faktörler hakkında enforme edilmesi, siyaset konusunda bilinçlendirilmesi, ve farklı görüş açıları konusunda bilgilendirilmesi medyayı olumlayan görüşlerdendir. Fakat medyanın bu işlevlerine, medyanın içinde bulunduğu ortam ve yapısı itibarıyla bakıldığında farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Medya habegence işlevini ön plana çıkartarak; toplumsal yapıdaki izdüşümü önemli bir yer tutan gelişmeleri ve olguları; egemen güçlerle inşa ettiği gücünü ve mevzileri kaybetmemek adına, ıskalayabilmekte ya da haber söylemi içerisinde bunlara ilişkin ardalanı yeterince vermeden yüzeysel bir yaklaşım sergileyebilmektedir. Bu yüzeysel yaklaşım ise çoğu kez entelektüel tasarımlardan uzak, geleceğe ilişkin öngörülerini bünyesinde barındırmayan; gündelik ve popüler bir tarz olabilmektedir.

Böylesine bir medya düzeni içerisinde toplumun; şimdiki yaşamını ve geleceğini ilgilendiren konularda, medya vasıtasıyla ne düzeyde ve hangi içerikte enforme edileceği, toplumsal yaşam bağlamında önemli bir sorunsal olarak ortaya çıkmaktadır. Medyanın ekonomik sistemin bir parçası olduğu düşünülürse, tüm sosyo-ekonomik yaşama tesir eden/edecek Avrupa Birliği politikalarının aynı düzlemde medya kurumlarını da etkilediği/etkileyeceği şüphesiz ki yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle AB konusunda medyanın haber yapısını incelemek anlamlı hale gelmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi (ve bu alanda attığı adımlar) belki; ekonomik, siyasal ve sosyal buhranlara bir çözüm olup, her alanda topyekün bir kalkınmanın ve en önemlisi geleceğe ilişkin güvensizlik bunalımının giderilmesinde etken bir rol oynayabilecektir. Ya da tam tersi bir varsayımla; kamuoyu önünde dillendirilmeyen fakat zihinlerde söylenen "ne pahasına olursa olsun amaç Avrupa Birliği'ne girmek" düşüncesi; ekonomik boyutlu bir takım kapitülasyonların yabancı erke (kendi iktidarımız vasıtasıyla) verilmesi sonucunu ve Avrupa Birliği'ne "giriş koşulları koşullandırılmaları"nın bir sonucu olarak alınan kararlarla da ülkenin ulusal bütünlüğüne olumsuz yönde etki edecek faktörleri doğurabilecektir. Elbetteki, belirtildiği üzere tüm bunlar birer önyargıdan ibaret olup, her iki uç noktadaki sav da olası yanılısına payına sahiptir.

Fakat, AB'nin ve bu yöndeki farklı düşüncelerin kamuoyunda yeterince tartışılmadan, içselleştirilmeden cevabının bulunması da imkansızdır. Bu bağlamda, kamuoyunun rızasının alınması ve ekonomik boyutu da olan toplumsal içerikli "**gelecek şoku**" yaşamamak için, kamuoyunun AB konusunda tüm yönleriyle aydınlatılması bir gerekliliktir. Buradaki temel kilit noktası ise, günümüz toplum yapılanması içerisinde başat bir rolü olan medyadır. Medyanın fikirlerin oluşumu için yeterli bilgiyi kamuoyuna sunup sunmadığı ve bir tartışma platformu oluşturup oluşturmadığı önem arz etmektedir. Bu bağlamda, Türk medyasının AB hakkında okuyucularını ne ölçüde bilgilendirdiği bu çalışmada incelenmektedir.

LIBERAL-ÇOĞULCU VE ELEŞTİREL YAKLAŞIMLAR ÇERÇEVESİNDE MEDYA VE HABER

Çağımızın modern toplumsal yapılanması içerisinde medya başat bir konuma gelmiş durumdadır. Çağdaş insanlar kendi deneyimlerinin dışında kalan dünyayı, bu dünyanın olay ve olgularını, çok büyük ölçüde, kendilerine medyanın yansıttığı biçimde, onlar tarafından yapılan tanımlara göre yeniden ve "inşa" yoluyla kavrarlar. Bir bakıma toplum içinde bireylerin maddi varoluşlarının imgesel ilişkileri (ideolojiler) medyanın oluşturduğu bir yapı içinde belirlenmektedir (Kaya, 1999:24) . İçinde

* Alvin Toffler'ın tanımlamasına göre, gelecek şoku, bireyin çok az hazırlıklı olduğu ya da hiç hazırlıklı olmadığı törel, toplumsal ve kültürel konulardaki hızlı değişimlerden kaynaklanan şoku ifade etmektedir. Bu yaygın ve hızlı değişimler insanları onlarla başa çıkabilmeleri ve bu değişimleri denetlemeleri için ellerinde etkili araçları bulunmayan durumlara düşürür; insanları bir amaç ya da yön duygusundan yoksun duruma sokar (Mutlu, 1998:133).

bulunulan durumu bir öngörüyle Marshall McLuhan ve Bruce R. Povers şöyle betimlemektedirler:

“Enformasyon alışverişi pazarına, giderek daha çok sayıda insan girecek; bunlar, süreç içinde özel kimliklerini yitirecekler ama, yerkürenin yüzeyindeki herhangi bir insanla eyleşime girme gibi bir yetenek göstermeye başlayacaklardır. Kitlesele, kendiliğinden elektronik referandumlar, kıtalar arasında salınır olacaktır. Ulusalcılık kavramı zayıflayacak ve dünya uzay gemisinin politik dolanımları bir dünya devleti yaratırken, bölgesel devletler düşecektir. Uydu, dünya propaganda savaşında, insanoğlunun beynine ve yüreğine hitap eden başlıca enstrüman olarak kullanılacaktır. Bu yüzyılın son bölümü; bombaların değil ikonların savaşına tanık olacaktır.” (McLuhan ve Povers, 2001:193)

Böyle bir çerçeve içerisinde ele alındığında, medyanın çağdaş toplumlarda artan bir öneme sahip olduğu konusunda bir tartışma bulunmamaktadır. Tartışma, medyanın dış dünyanın olay ve olgularını nasıl yansıttığı, aktardığı ve bunun toplumsal yaşam açısından yol açtığı sonuçlar üzerinedir. Kısacası tartışma kuramsaldır ve özünde ideolojiktir (Kaya, 1999:24). Bu durumda, medyayı anlamlandırma süreçlerinin ve bu alandaki bilimsel yazınların kuramsal teoriler çerçevesi içerisinde yön bulma gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Alandaki kuramsal bağlamlı yönelimler tarihsel boyut içerisinde incelendiğinde, niceliksel bir çokluk ile karşılaşılsa da; asıl olarak tüm bu yaklaşımların duruş olarak birbirinden uzak ama birbiriyile bağlantılı iki temel üzerine inşa edildiğini ifade etmek olanaklıdır. Her birinin kendi içerisinde farklı açılımları olan bu iki yaklaşım, liberal-çoğulcu ve eleştirel yaklaşımlardır.

Liberal-çoğulcu yaklaşım, demokratik toplumlarda her ideoloji ve düşüncenin serbestçe dolaştığını varsaydığından, haber içeriklerinin de dengeli olduğunu, varolan tüm çıkar gruplarının düşüncelerinin medya aracılığı ile yansıtıldığını ileri sürer. Bu yaklaşım medyayı; yasama, yargı ve yürütmeyi izleyip denetleyen dördüncü kuvvet olarak görür (Tılıç, 1998:53).

Hiç kuşkusuz ki medyanın, izleme ve denetleme işlevini yerine getirebilmesini sağlayan ve böylelikle dördüncü kuvvet olarak konumlandırılmasını sağlayan “haber”dir. Hem toplumun içerisinde çıkış

olması, hem de yine topluma yönelik olması özelliğinden dolayı; haber üzerine hem fikir olunan tek bir tanım yerine birçok tanımlamanın yapılması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum, haberin uzlaşımsal olmayan özelliğinden kaynaklanmayı; kavramın özünde barındırdığı, onu güçlü ve anlamlı kılan toplumsal olayları yansıtmaya özelliğinin bir sonucudur.

Haber, gerçeğe bağlantılı ya da gerçeğin ta kendisi olduğu sanılmasından dolayı, en etkili medya içeriğidir. Haberın amacı, gerçekleşen herhangi bir olayın kitlelere aktarılmasıdır (Girgin, 2000:73). Her ne kadar günümüzde bireysel bilgi kaynaklarının önemi artsa da, toplumların yaşamında medya tarafından sunulan bilgilerin etkinliğine olan ihtiyaç da devam etmektedir. Çünkü gittikçe çoğalan ve dolaşım hızı artan bilgilerin yeniden düzenlenmesi, tasnif edilmesi; giderek her üyesinin kendi kabuğuna çekildiği toplumsal yapıda, bireyleri birleştirici bir rolle kamusal alana bağlayıcı bir önem taşımaktadır. Medya örgütleri tarafından yeniden düzenlenmiş ve yeni dönemde, yeni roller yüklenmiş olan bu bilgi "haber" olarak açıklanmaktadır (Karabay, 2000:87).

Haber kavramının açıklanmasına yönelik hem akademisyenler hem de gazetecilik mesleği ile uğraşanlar tarafından birçok tanımlama yapılmıştır. Öyle ki, bu kavramla ilgili 200'den fazla tanımın olduğu ifade edilmektedir. Wilbur Schramm'ın haber/olay ilişkisi yönünden yaptığı tanım şöyledir: "Haber bir olay değildir. Olduktan sonra algılanabilecek bir olgudur. Olaya özdeş değil, fakat olayın esas çerçevesi içinde tekrar kurulabilmesi hedefidir (Tokgöz, 2000:163)." Tanımlardan da anlaşılacağı üzere haberi tekçi bir yaklaşımla tanımlayabilmek olanaklı değildir. Çünkü, toplumsal bir niteliği ve profesyonel bir üretim biçimi olan haber kavramı birçok ögeyi bünyesinde barındırmaktadır.

Eleştirel kuramların temel özelliği ise çoğulcu bir toplum anlayışından yola çıkan çalışmaların "haber" ve gazetecinin konumu ve rolü üzerine oluşturdukları tartışmaları ve genel olarak medyaya atfettikleri rolü öncüllerinin altını çizerek eleştirmeleridir. Eleştirel haber çalışmalarının öncelikli olarak "sorguladıkları" ve "paylaşmadıkları" görüş, basının toplumda bağımsız bir güç olduğu varsayımı içinde tanımlanan, basının profesyonel bir uzmanlık olduğu ve haberin "gerçeğin" kendisi olduğu iddiasıdır (İnal, 1993:158). Eleştirel yaklaşımda, haberin yapılanmış iletişim süreci içinde yer aldığı vurgulanırken, iletişim sürecinin içinde yer alan yapıların da içeriği belirlediği ve bu belirlemenin de önceden tanımlanmış olduğuna işaret edilmektedir (Karabay, 2000:34).

Gerek medyanın ekonomik politığı üzerinde duran çalışmalar, gerekse kültürel yaklaşımı benimseyen araştırmalar, Marksist kuramın

değişik vurgularından kaynaklansalar da, temelde haberi bir ideoloji olarak görme ve haberciliği resmi kaynakların söylemlerinin yeniden üretildiği bir uğraş alanı olarak kavrama eğilimindedirler. Bu yaklaşımla yapılan analizler ise daha çok haberin söylemini yakalamaya çalışan metin çözümlmeleridir. Bu tür metin analizlerinin altında yatan temel kaygı haber içeriklerini hazırladıkları koşullar ve daha geniş anlamda toplumun ekonomik ve siyasal yapısından izole etmeden, diğer bir deyişle bağlamlarıyla ilişkilendirerek anlamak ve açıklamaktır (İnal, 1993:159).

Sonuç olarak, Liberal yaklaşımlar medyanın toplumsal yaşama katkıları konusunda; medyanın, toplum içerisindeki karşıt görüşleri dengeli ve tarafsızca sunduğunu, tartışma platformu yarattığını, özerk bir yapıya sahip olduğunu, siyasal katılımı teşvik ettiğini ve kültürel zenginliklere katkı sağladığını, bir anlamda toplumsal yaşamı olumlu yönde etkilediğini öngörmektedir. Eleştirel yaklaşımlar ise medyanın, siyasal ve ekonomik egemen güçlerin sürekliliklerini sağlamak adına gösterdikleri çabaların destekçisi konumunda olduklarını; toplumsal yaşamda olumlu değişimleri gerçekleştirme konusunda da çoğu kez yeterli düzeyde bir istençlerinin olmadığını vurgulamaktadır. Eleştirel yaklaşımlar perspektifinden bakarak, egemen güçlerin çıkarlarıyla birçok noktada kesişme noktası olan medyanın bu çıkarları korumak için "erkin savunucusu ve yücelticisi" rolünü üstlendiğini söylemek olanaklıdır.

TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN YAKIN TARİHİ

AB, tarihte benzeri kolay bulunmayan bir bütünleşme süreci olduğu gibi işleyişi ve yapısı bakımından da özel bir alana işaret etmektedir. Uluslararası sistemin işleyişine bağlı olarak sürekli değişen, yeni sorunlarla karşılaşan, bu sorunları ortadan kaldırma mücadelelerine zemin olan ve böylece kendisini güçlü bir oyuncu olmaya hazırlayan AB, bu haliyle karmaşık ve uzun soluklu bir işbirliğidir (Dedeoğlu, 2003:9). Türkiye'nin bu işbirliği içerisine dahil olma çabaları ise 47 yıllık bir süreci kapsamaktadır. Türkiye o dönemdeki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) üyelik başvurusunu 1959 yılında yapmıştır. 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ile Türkiye-AB ilişkileri resmi bir zemin üzerine oturtulmuştur. Ankara Anlaşması'nda tam üyelik sürecinin üç evrede gerçekleşmesi öngörülmektedir. Bunlar; hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve nihai dönemdir.

Ankara Anlaşması'nda planlandığı üzere geçiş döneminin sonunda 1 Ocak 1996 tarihinde 1/95 sayılı Gümrük Birliği kararı yürürlüğe girmiştir.

Türkiye 14 Nisan 1987 tarihinde Avrupa Topluluğu'na tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. AB'nin 1993'de genişleme sürecini başlatması ancak Türkiye'nin genişlemenin kapsamına alınmaması, AB ile ilişkilerimizi olumsuz yönde etkilemiştir (Roy, 2002:20). 12-13 Aralık 1997 tarihlerinde Lüksemburg'da toplanan Avrupa Zirvesi'nde, Türkiye'nin beklentilerinin büyük çoğunluğu gerçekleşmemiştir. Her ne kadar Türkiye'nin AB'ye üyelik hedefi doğrultusunda, katılım öncesi strateji olarak nitelendirilebilecek bir işbirliği programının geliştirileceği ifade edilmiş ve ülkemiz Avrupa Konferansı'na davet edilmiş ise de Türkiye'nin diğer 11 aday ülke ile birlikte değerlendirilmeyerek AB tarafından ayrımcı bir yaklaşımın benimsenmesi; bahse konu konferansın genişleme süreci ile bağlantısının kesilerek, Türkiye açısından öngörülen kapsam ve nitelikten uzaklaşması sonucunu doğurmuştur. Türkiye için diğer aday ülkelerden farklı "özel siyasi koşullar" öne sürülmesi nedeniyle, anılan zirve ertesinde taraflar arasındaki siyasi ilişkilerde bir tıkanıklığın baş gösterdiği gözlemlenmiştir (<http://www.dpt.gov.tr/abigm/>, 02.01.2004). AB, ekonomik istikrarsızlık, insan hakları, Güney Doğu ve Kıbrıs gibi ekonomik ve siyasi konularda Türkiye'ye yönelik olumsuz tutumunu 1999'a kadar sürdürmüştür (Roy, 2002:20).

Türkiye-AB ilişkileri 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen Avrupa Birliği Konseyi'nde (Avrupa Zirvesi) alınan ve Türkiye için resmi adaylık statüsünün tescilini ifade eden kararla yeni bir döneme girmiştir (Baykal, 2002:15). Bu gelişme, Türkiye-AB ilişkilerinde önemli bir kilometre taşı olarak nitelendirilmektedir. Zirve metninde diğer adaylardan farklı olarak Türkiye için bir "Katılım Öncesi Stratejisi" geliştirileceğinin belirtilmesi ile Kıbrıs ve Ege konularının üyeliğin ön şartları olarak dayatılması, elde edilen "aday ülke" statüsüne gölge düşürmüştür. Bu durum, Türkiye-AB ilişkileri üzerine çalışmalar yapan bazı araştırmacılar tarafından da eleştirilmiştir. Metin Aydoğan Türkiye'nin şartlı 'aday ülke' statüsüne değinerek söz konusu durumu şöyle yorumlamaktadır:

"Helsinki Zirvesi, Türkiye-AB İlişkilerini Türkiye için daha çok olumsuzluğa yönelten yeni bir dönüm noktası oldu. Kararların oluşturulması, kabul edilmesi ve Türk kamuoyuna sunuş biçimi; 1995'deki Gümrük Birliği Protokolü'nde uygulanan yöntemin hemen hemen aynısıydı. 1995'de olduğu gibi 1999'da da Türkiye kurulan gizli-açık ilişkilerle kendi zararına işleyecek olan yeni bir süreç içine sokuluyor ancak bu olumsuzluk

*Türk halkına büyük bir başarı gibi sunuluyordu.”
(Aydoğan, 2003:227)*

Türkiye'nin üyeliğe adaylığının kesinleşmesiyle AB ile ilişkilerimiz yeni bir nitelik ve içerik kazanmıştır. Taraflar arasındaki ilişkilerde meydana gelen bu gelişmeler sonrasında, 11 Nisan 2000 tarihinde Lüksemburg'da Türkiye-AB Ortaklık Konseyi'nin 39'uncu dönem toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda alınan 2/2000 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) uyarınca, gümrük birliğinden bu yana üzerinde çalışılan hizmetler ve kamu ihaleleri alanındaki müzakerelerin başlatılması öngörülmüştür. Bu doğrultuda, 2000 yılı içinde Türkiye ile AB arasında hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi ve kamu ihalesi pazarlarının karşılıklı olarak açılmasına ilişkin müzakereler başlatılmış; Türkiye'nin adaylık perspektifini ve serbestleştirmeyi içeren bir OKK hazırlanması yönünde adımlar atılmıştır. Ayrıca, söz konusu toplantıda alınan 3/2000 sayılı OKK uyarınca AB müktesebatına uyum aşamasında büyük önem taşıyan tarama sürecine bir ön hazırlık niteliği taşıyan analitik inceleme için 8 alt komitenin kurulması kararlaştırılmıştır. Bu komiteler aynı yıl içinde çalışmalara başlamıştır. Böylece hem katılım ortaklığı, hem de Ulusal Program için önemli bir adım atılmıştır (<http://www.dpt.gov.tr/abigm/>, 02.01.2004). Türkiye 26 Mart 2001 tarihinde, ortaklığın siyasi ve ekonomik kriterlerini, üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme kapasitesini ve Türk mevzuatının AB müktesebatıyla uyumlaştırılmasını kapsayan Ulusal Programı'nı Avrupa Komisyonu'na sunmuştur (Roy, 2002:20).

14-15 Aralık 2001 tarihlerinde, Belçika'nın Laeken kentinde gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirvesi'nde; Türkiye'nin katılım müzakerelerine yaklaştığı ve AB'nin geleceği ile ilgili konvansiyon çalışmalarına katılacağı ilan edilmiştir. 21-22 Haziran 2002'de gerçekleştirilen Sevilla Zirvesi'nde, Türkiye'nin Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirtilen önceliklerin tamamlanması konusundaki gayretlerinin desteklendiği belirtilmiş, siyasi ve ekonomik reformların hayata geçirilmesiyle Türkiye'nin AB'ye katılım ihtimalinin ortaya çıkacağı ifade edilmiştir. Türkiye'nin adaylığının bir sonraki aşamasına ilişkin kararın da Kopenhag Zirvesi'nde alınabileceği belirtilmiştir (<http://www.dpt.gov.tr/abigm/>, 02.01.2004).

12-13 Aralık 2002 tarihinde gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesi'nde, Türkiye'nin Kopenhag kriterlerine uyum yönünde 2002 yılı içinde kaydettiği ilerlemelerin olumlu karşılandığı belirtilmiş, ancak siyasi kriterlere uyum bakımından uygulamanın da önem taşıdığı vurgulanmıştır. Zirvede, Komisyonun görüş ve tavsiyeleri ışığında, Aralık 2004'te toplanacak

zirvenin, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirdiği yönünde bir karar alması halinde müzakerelerin gecikmeksizin başlatılacağı ifade edilmiştir (<http://www.dpt.gov.tr/abigm/02.01.2004>). 20-21 Haziran 2003 tarihlerinde gerçekleştirilen Selanik Zirvesi'nde ise Türkiye'nin yerine getirmesi gereken hukuki düzenlemelere riayet etmesinin ve Türk Hükümeti'nin reform hareketlerini devam ettirmedeki azminin olumlu karşılandığı belirtilmiştir. Ayrıca, aynı zirvede katılım müzakerelerinin başlatılabilmesi için Kopenhag siyasi kriterlerinin yerine getirilmesi yönünde Türkiye'nin yerine getirdiği hukuki boyutlu düzenlemelerin ve sürdürdüğü çabaların AB tarafından desteklendiği belirtilmiştir.

Türkiye AB ilişkilerinin yakın tarihinden de anlaşılacağı üzere; Türkiye'nin AB'ye tam üyelik süreci, karşılıklı beklentiler ve bunun yarattığı gerginlik ortamının tekrarıdır. Mehmet Uğur, bu durumu bir soruyla şöyle ifade etmektedir:

“Türkiye-AB ilişkileri neden sürekli tekrarlanan bunalımlarla karakterize edile gelmiştir? İşin ironik tarafı şudur ki, bu bunalımlar her zaman, iki taraf arasındaki ilişkiyi bir üst aşamaya sıçratması beklenen anlaşma metinlerinin imzalanmasından sonra yaşanmıştır.” (Uğur, 2000:16)

Türkiye AB ilişkilerini, “Bilgisizlik ve önyargı çemberinde yitip giden zaman” cümlesiyle özetleyen Nilgün Cerrahoğlu ise Türk kamuoyunun hala AB üyeliğinin ne gibi köklü değişimlere yol açacağına bilincinde olmadığını vurgulayarak şu noktalara dikkat çekmektedir:

“Türkiye'nin 40 yıllık Avrupa serüveninin geldiği noktada tekerlemeler değişti ama AB tartışmaları hala aynı 'savunma refleksi' içinde sürüp gidiyor. 'Onlar ortak biz Pazar' tekerlemesi 'Avrupalılar bizi bölecek' tekerlemesine bıraktı bundan böyle yerini. Gelişen Turizm ve ticaret ilişkilerine rağmen Türkiye Avrupa'ya, Avrupa Türkiye'yi 'yabancı' hissetmeye devam ediyor. Türk kamuoyu hala AB üyeliğinin tam olarak ne köklü bir değişim anlamına geldiğini bilmiyor. AB Türkiye'ye 'müstakbel bir ortak' gözüyle bakmakta zorlanıyor. Türkiye ise Avrupa'ya bazen 'art niyet taşıyan içten pazarlıklı bir dost' bazen de 'hasım' olarak görüyor. AB ile ortaklık Anlaşmasının imzalandığı günden bu yana

bu tartışma halbuki tüm boyutlarıyla, şeffaf bir şekilde yapılmış olsaydı bugün bu noktada olabilir miydik? Önümüzdeki kırk yılı da heba etmeyeceksek eğer yapılması gereken ilk iş, içinde kilitlenip kaldığımız bu fasit daireyi kırmak olmalı.”
(Cerrağoğlu, 2001:1)

Görüldüğü üzere Türkiye-AB ilişkilerindeki gelişmeler tarihin bir tekrarı olup, tarafların gelişmelerden ve sonuçlardan duyduğu tatminsizlik genel anlamda her dönemin karakteristik özelliğini oluşturmaktadır.

AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATI VE TÜRKİYE

Avrupa Birliği'nin yeni genişleme süreci ile birlikte, Topluluk müktesebatına uyum konusu yeniden tartışmaya açılmıştır. Topluluğun 1973 yılındaki ilk genişlemesi ile birlikte gündeme gelen bu kavram, esasen tam üyelik müzakerelerinin de temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, topluluğa ya da artık güncel ifadesi ile AB'ye katılma arzusunda olan ülke, müzakere masasına oturduğu andan itibaren öncül koşul olarak AB Müktesebatını aynen kabul etmiş sayılır. Bu ülkeyle müzakere edilecek olan konu, bu müktesebata uyumun sağlanmasının koşul ve geçiş dönemleri ile sınırlıdır (Baydarol, 2003:449).

AB'ye aday bütün ülkeler için geçerlilik teşkil eden AB Müktesebatına uyum Türkiye için de elbetteki bir zorunluluktur. Sonuçta, Türkiye geniş bir yelpazede öne sürülen kriterlere adapte olabildiği oranda tam üyelik bağlamında ilerleyebilecektir. Aksi takdirde, favori adaylar sıralamasında gerilerde kalmaya devam edecektir.

AB Müktesebatı, üye ülkeleri Avrupa Birliği'ne bağlayan hukuki yapının tümüne verilen bir isim olup 31 başlık altında toplanmıştır. AB'nin kuruluş temelindeki antlaşmalardan doğan ve AB'nin ortak politikalarının uygulanmasına yönelik AB hukuk kaynakları hep birlikte AB Müktesebatı'nı oluşturur (Roy, 2002:10).

Her aday ülke, Müktesebatın üstlenilmesine ilişkin bir ulusal program kabul etmeye davet edilmiştir. Ulusal Program, söz konusu aday ülkenin Katılım Ortaklığını nasıl ele alacağını, ortaklık önceliklerini uygulamak için tespit edeceği takvimi, beşeri ve mali kaynakları ortaya koymaktadır. Katılım ortaklığının amacı ise;

- Komisyon'un İlerleme Raporu'nda belirtilen öncelikli çalışma alanlarını,

- Aday ülkelere, bu öncelikleri uygulamaları hususunda destek olacak mali kaynakları,
- Söz konusu yardımlara ilişkin koşulları,

tek bir çerçevede toplamaktır. Hem Katılım Ortaklığı Belgeleri, hem de Ulusal Programlar gerçekleştirilen ilerlemeleri dikkate almak ve yeni öncelikleri tespit etmek amacıyla düzenli olarak revize edilmektedir (Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecine İlişkin İlerleme Raporu, 2002:129).

AB Müktesebatı'na uyumda 31 başlık ise şöyledir:

- Malların serbest dolaşımı
- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler)
- Kişilerin serbest dolaşımı
- Bilim ve Araştırma
- Hükümetlerin serbest dolaşımı
- Eğitim, Staj ve Gençlik
- Sermayenin serbest dolaşımı
- Telekomünikasyon
- Şirketler Hukuku
- Kültür ve Görsel –İşitsel (Audio-Visual) Politikalar
- Rekabet Politikası
- Bölgesel Politika
- Ortak Tarım Politikası
- Çevre
- Ortak Balıkçılık Politikası
- Tüketicinin Korunması ve Sağlık
- Ortak Taşımacılık Politikası
- Adalet ve İçişleri
- Vergilendirme
- Gümrük Birliği
- Ekonomik ve Parasal Birlik
- Dış İlişkiler
- İstatistik
- Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
- Sosyal Politika ve İstihdam
- Mali Kontrol
- Enerji
- Mali ve Bütçesel Hükümler
- Sanayi Politikaları
- Kurumlar ve Diğer

ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Çalışmanın genel amacı, Türk basınında AB konulu haberlerin içerik analizini yaparak; Türk basınının okuyucularını AB hakkında ne kadar ve nasıl bilgilendirdiğini incelemektir. Bu çalışma, betimleyici literatür taramasına ve varsayım sınamasına ilişkin olarak da; içerik analizine dayanmaktadır. Betimleyici literatür taramasında, liberal çoğulcu ve eleştirel yaklaşımlar çerçevesinde medya ve haber, Türkiye-AB ilişkilerinin yakın tarihi ile AB Müktesebatı irdelenmiştir. Çalışmanın uygulama aşamasında ise; Avrupa Birliği'ne ilişkin yazılı basın haberlerinin değerlendirilmesi için “içerik analizi” kullanılmıştır. İçerik analizi ile çalışmanın örneklemini

oluşturan gazetelerde; AB'ye ilişkin haberlerin; zirve dönemleri ve gazetelere göre sayısı, haber hiyerarşisi içindeki yeri, sunum şekli, düzenleme biçimi, üretim bakımından haber kaynakları ve sürmanşet ya da manşette Türkiye-AB ilişkilerinin görünümü gibi önemli noktalar ortaya koyulmuştur.

İçerik analizi tekniğine dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmanın evreni, Türk yazılı basınıdır. Farklı okur kitleleri, sermaye yapıları ve tirajları olan "Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman" gazeteleri ise çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Cumhuriyet Gazetesi ulusalcı yazılı basını, Hürriyet ana akım yazılı basını ve Zaman Gazetesi de İslamcı yazılı basını temsil etmek üzere örneklem içerisinde yer almaktadır. Örneklemini oluşturan her üç gazete de temsil ettikleri sınıflandırma kategorisinde tiraj olarak ilk sıralarda yer almaktadır. Örneklemini oluşturan gazetelerin; Türkiye-AB ilişkilerinde birer kilometre taşı olan Lüksemburg, Helsinki ve Selanik Zirveleri*; zirvelerin yapıldığı tarihler ile bu tarihlerin öncesindeki ve sonrasındaki beşer günlük sayıları nicel araştırma yöntemlerinden "içerik analizi" tekniği ile incelenmiştir.

Araştırmada, 12-13 Aralık 1997 tarihlerinde gerçekleştirilen Lüksemburg Zirvesine ilişkin olarak 7-18 Aralık 1997 dönemi, 10-11 Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nde 5-16 Aralık 1999 dönemi ve 20-21 Haziran 2003 Selanik Zirvesi'nde de 15-26 Aralık 2003 dönemi incelenmiştir.

İçerik analizi kapsamında; her bir zirve dönemine ilişkin 12'şer gün olmak üzere her bir gazete için toplamda 36 gün incelenmiştir. Örneklemini oluşturan 3 gazetenin, 108 sayısındaki toplam 653 haber, röportaj ve köşe yazısı bu yöntemle çözümlenmiştir.

Bu araştırmanın örneklemini oluşturan, üç gazetede yer alan Avrupa Birliği ile ilgili gazete içerikleri, içerik analizi yöntemine birer veri oluşturmaktadır. Haber, fotoğraf, grafik, karikatür ve köşe yazılarının bütünü oluşturulan gazete içeriği, 11 kategori çerçevesinde incelenmiştir. Bu kategoriler; serbest dolaşım, hukuk, ortak politikalar, ekonomi, sosyal alan, bilim, temel sorunlar ve beklentiler, sivil toplum kuruluşları ve AB konulu etkinlikler/çalışmalar, AB'ye üye/aday ülkeler ve ABD ile ilişkiler,

* Yunanistan dönemi başkanlığını sona erdiren 20-21 Haziran 2003 tarihli Selanik Zirvesi, görünürde Türkiye-AB ilişkilerine çok yeni bir perspektif getirmemekle birlikte, gerek Zirve boyunca yapılan açıklamalar, gerekse Zirve'nin sonrasında AB üst düzey yetkililerinin başka vesilelerle dile getirdikleri görüşler dikkate alınarak ve 14 Mart 2003 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında kurulan 59. Hükümet döneminde olması açısından incelenen zirveler içerisine alınmıştır.

magazin ve diğerdir. İçerik analizine temel oluşturan bu kategoriler ise şu kaynaklara dayandırılarak belirlenmiştir:

- Avrupa Birliği Müktesebatı**
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bibliyografyası"***

Araştırmada, içerik analizi için kullanılan kodlama cetveli, araştırmanın temel amaçlarına ulaşabilmek amacıyla hazırlanmış olup; elde edilen veriler SPSS 7.5 programına aktarılarak çözümlenmiş ve yüzde ve frekans dağılım tabloları oluşturulmuştur.

BULGULAR VE YORUM

Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazetelerinde, incelenen zirve dönemleri içerisinde yer alan haberlerin içerik analizinden elde edilen bulguları ve yorumları aşağıda belirtilmiştir. Bazı sorgulama kriterleri birden fazla seçeneğin işaretlenmesini gerektirdiğinden, tablolarda toplamlar farklılıklar gösterebilmektedir.

Tablo 1. Zirve Dönemlerine Göre Gazetelerde Çıkan Haberlerin Dağılımı

ZİRVE ADI	HABER SAYISI	YÜZDE
Lüksemburg	226	34,6
Helsinki	276	42,3
Selanik	151	23,1
TOPLAM	653	100,0

İncelenen Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazetelerinde yayınlanan AB konulu haberlerin zirve dönemlerine göre dağılımı incelendiğinde; en

** AB Müktesebatı, üye ülkeleri Avrupa Birliği'ne bağlayan hukuki yapının tümüne verilen bir isim olup, 31 başlık altında toplanmıştır. AB'nin kuruluş temelindeki antlaşmalardan doğan ve AB'nin ortak politikalarının uygulanmasına yönelik AB hukuk kaynakları hep birlikte Avrupa Birliği Müktesebatını oluşturur.

*** "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bibliyografyası" adlı çalışma, 1 Ocak 1992 ve 30 Mayıs 2001 tarihlerini kapsamaktadır. Çalışmada toplam 14 bin 50 dokümana ilişkin veriler yer almaktadır. Bu dokümanların yazılı materyallere göre dağılımı ise şöyledir: a)Kitaplar, raporlar ve tezler (1759 adet) b)Tebliğler (338 adet) c)Dergi makaleleri (3250 adet) d)Gazete makaleleri (5659 adet) e)Gazete haberleri (3044 adet).

çok haberin Helsinki Zirvesi döneminde (%42,3) yayımlandığı görülmektedir. Helsinki’de 10-11 Aralık 1999 tarihinde gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirve Toplantısı’nda Türkiye’ye adaylık statüsünün tanınmasının; haber yoğunluğunu da beraberinde getirdiği dikkati çekmektedir. İncelenen zirve dönemlerine ilişkin ikinci olarak en fazla haberin (% 34,6) yayımlandığı dönem ise Lüksemburg Zirvesi dönemidir. İncelenen zirve dönemleri içerisinde AB ile ilgili olarak en az haberin (%23,1) çıktığı dönem ise Selanik Zirvesi dönemidir. (Tablo 1)

Tablo 2. Gazetelere Göre Zirve Dönemlerinde Çıkan Haberlerin Dağılımı

GAZETE ADI	HABER SAYISI	YÜZDE
Cumhuriyet	238	36,4
Hürriyet	228	34,9
Zaman	187	28,6
TOPLAM	653	100,0

Zirve dönemlerinde çıkan haberlerin gazetelere göre dağılımı ele alındığında, Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazetelerinde üç zirve döneminde toplam 653 adet haberin (köşe yazısı, röportaj, karikatür gibi gazete içerikleri de haber olarak anılmaktadır) yayımlandığı; bu haberlerin %36,4’ünün Cumhuriyet Gazetesi’nde yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda, Cumhuriyet Gazetesi’nin AB konulu haberleri diğer gazetelere göre daha fazla ön plana çıkardığını söylemek olanaklıdır. (Tablo 2)

Tablo 3. Haberlerin Sayfadaki Konumuna Göre Dağılımı

KONUM	HABER SAYISI	YÜZDE
Sürmanşet	10	1,5
Manşet	31	4,7
Üst kuşak	291	44,6
Göbek	222	34,0
Alt kuşak	96	14,7
Tam sayfa	3	0,5
TOPLAM	653	100,0

Haberlerin sayfadaki konumlarına göre dağılımı ele alındığında ise en fazla haberin “üst kuşakta” yer aldığı ortaya çıkmaktadır, ki bu durum

gazetelerin AB konulu haberleri gazete sayfalarının en dikkat çekici bölgelerinden okur kitlesine aktardığının ifadesidir. Ayrıca, “sürmanşet” ve “manşet” gibi gazete sayfalarının en etkili ve en değerli bölgelerinde yayınlanan haberler üst kuşaktaki haber sayılarına eklendiğinde toplam 332 haberin son derece etkin konumlarda okuyucuya aktarıldığı görülmektedir. Toplam 332 haber, yayınlanan tüm haberlerin yarısından fazlasını (%50,8) oluşturmaktadır. (Tablo 3)

Tablo 4. Haberlerin Sunum Şekline Göre Dağılımı

SUNUM ŞEKLİ	HABER SAYISI	YÜZDE
Haber	401	61,4
Başyazı	1	0,2
Köşeyazısı	193	29,6
Röportaj	7	1,1
Haber-Röportaj	9	1,4
Araştırma-İnceleme	4	0,5
Karikatür	38	5,8
TOPLAM	653	100,0

Haber, başyazı, köşe yazısı, röportaj, haber-röportaj, araştırma-inceleme ve karikatür; haberlerin sunum şekillerini oluşturmaktadır. AB konulu iletilerin gazetelerde daha çok “haber” (%61,4) sunumu şeklinde okuyuculara yansıtıldığı; bunun yanı sıra gazetelerde %29,6 gibi yüksek oranda da AB konulu “köşe yazısı”nın yer aldığı ortaya çıkmaktadır. Köşe yazılarının haberdan sonra ikinci sırada yer alması; gazetede fikir yazarlarının bu konuya ağırlıklı olarak eğildiklerini ve gazetelerin AB konusunda yorumsal iletileri okuyucularına sunduklarını göstermektedir. Köşe yazısının haricinde gazetede en önemli yorum yazısı olan ve bir anlamda gazetenin görüşünü yansıtan “başyazı” ise gazetelerde bir kez yer almaktadır. Bu başyazı Helsinki Zirvesi döneminde Cumhuriyet Gazetesi’nde yayınlanmış olup, eleştiri niteliğindedir.

Gazetelerde 38 “karikatür”, 9 “haber-röportaj” ve 7 “röportaj” yer alırken; sadece 4 “araştırma-inceleme” haberinin yer alması da dikkat çekicidir. AB gibi tarihsel derinliği ve teknik içeriği olan bir konuda gazetelerde üç zirve döneminde toplam 4 araştırma-inceleme haberinin okur kitlesine sunulması, bu anlamdaki bir yetersizliği de gözler önüne

sermektedir. Türk kamuoyunun AB konusundaki yeterli olmayan bilgi birikimi göz önünde tutulduğunda; özellikle araştırma-inceleme gibi derinliği olan haber sunum şekillerinin gazetelerde daha ağırlıklı yer alması bir gerekliliktir. (Tablo 4)

Tablo 5. Haberlerin Düzenleme Biçimine Göre Dağılımı

DÜZENLEME BİÇİMİ	HABER SAYISI	YÜZDE
Araştırma haber	2	0,3
Derleme haber	20	3,1
Tematik Haber	107	16,4
Bilgi haber	50	7,7
Olay haber	233	35,7
Öykü haber	15	2,3
Yorum	188	28,8
Mizah	38	5,8
TOPLAM	653	100,0

Haberlerin düzenlenme biçimi incelendiğinde; haberin içeriğinde sıcak gelişmelerin ve daha önceden düzenlenmiş, planlanmış etkinliklerin yer aldığı “olay haber”in %35,7 ile gazetelerde en fazla yayımlanan haber biçimi olduğu görülmektedir. AB konusundaki gelişmelerin ve beklentilerin yorum katılarak, (ki bu durum doğal olarak köşeyazılarında görülmektedir) okuyucuya aktarıldığı “yorum” ise %28,8 ile ikinci sıradadır. Konusal bütünlüğü olan; benzer konu ve içerik taşıyan haberlerin bir bütünlük içinde değerlendirilerek okuyucuya aktarıldığı “tematik haber”ler haberin düzenlenme biçimine göre değerlendirmede üçüncü sırada yer alırken, “bilgi haber”lerin sadece %7,7’lik bir bölümü oluşturması dikkat çekicidir.

Haberlerin diğer düzenleme biçimlerine göre dağılımından; “mizah”ın oranı %5,8, değişik zamanlarda oluşmuş olayları, çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgiler ve belgeler ışığında sentezleyerek bütünlük sağlayan “derleme haber”lerin oranı %3,1, olayların dramatize edilerek aktarıldığı “öykü haber”in oranı %2,3 ve belli bir konuyu açığa kavuşturmak ya da olayların arkasında kalan durumları ortaya çıkarmak için yapılan “araştırma haberler”in oranı ise %0,3’dür. (Tablo 5)

Tablo 6. Üretim Bakımından Haber Kaynakları

HABER KAYNAKLARI	HABER SAYISI	YÜZDE
Birinci el kaynaklar	550	84,2
İkinci el kaynaklar	103	15,8
TOPLAM	653	100,0

Üretim Bakımından haber kaynakları dağılımında, “birinci el kaynaklar”ın %84,2 gibi büyük bir oranda habere kaynaklık ettiği görülmektedir. Birinci el kaynak muhabirdir. Muhabirin bilgiyi yerinde, bizzat tanıklık ederek, izleyerek elde etmesi onu kaynak konumuna getirir. Haberlerdeki “ikinci el kaynaklar”ın oranı ise %15,8’dir. Muhabir tarafından takip edilemeyen olaylara ilişkin bilginin; haber ajanslarından, basın bültenlerinden, belgelerden vb. elde edilmesi durumu ikinci el kaynak olarak nitelendirilmektedir. (Tablo 6)

Tablo 7. Haberlerin Nitelikleri Bakımından Dağılımı

NİTELİĞİ	HABER SAYISI	YÜZDE
Açıklama	91	13,9
İddia	76	11,6
Eleştiri	196	30,0
Beklenti	62	9,5
Çözüm önerisi getirme	28	4,3
Destek	128	19,6
Bilgilendirme	60	9,2
Rutin	12	1,8
TOPLAM	653	100,0

Haberler niteliği açısından ele alındığında, gazetelerde en fazla %30,0 ile “eleştiri” nitelikli haberlerin yer aldığı dikkati çekmektedir. Burada özellikle vurgulanması gereken nokta, eleştiri nitelikli haberler; AB’nin kararları, hükümetin AB konulu çalışmaları/stratejisi, AB’ye üye ülke yetkililerinin açıklamaları gibi geniş bir yelpazedeki konu dizgesini içerebilmektedir. Dolayısıyla eleştiri nitelikli haberler ne sadece AB’nin, ne de Türkiye’nin AB’ye girme çabalarının eleştirisini yansıtmaktadır. Söz

konusu eleştiri hem dışsal hem de içsel odaklı olabilmektedir. Bu durum diğer haber nitelikleri için de geçerlidir.

Haberin niteliğine göre dağılımında ikinci sırada %19,6 oranı ile “destek” bulunmaktadır. Açıklamanın oranı %13,9 iken, “iddia” %11,6, “beklenti” ise %9,5’dir. Aslında kamuoyunun belki de konu itibarıyla en çok ihtiyaç duyduğu ya da duyması gerektiği “bilgilendirme”nin genel değerlendirme içindeki oranı sadece %9,2’dir. (Tablo 7) Söz konusu bu durum, kamuoyuna; AB’nin yapısı, Türkiye-AB ilişkileri ya da AB’ye tam üyelik durumunda Türk toplumunun karşılaşacağı yapı hakkında yeterli enformasyonu sağlayamamaktadır.

Tablo 8. Sürmanşet Ya Da Manşetlerde Türkiye-AB İlişkilerinin Görünümü

YANSITILAN GÖRÜNÜM	HABER SAYISI	YÜZDE
AB’nin Türkiye’ye ihtiyacının olduğu	1	2,6
AB’ye tam üyelik konusunda Türkiye’nin emin adımlarla ilerlediği	5	13,2
AB’nin Türkiye’ye olumlu baktığı	7	18,4
Türkiye’nin AB’ye üyelik konusunda aldığı kararlarla tavizler verdiği	1	2,6
Türkiye’nin AB’ye üyelik konusunda şansının olmadığı	2	5,3
AB’ye üyelik konusunda ilerlemenin yetersizliği	4	10,5
AB’nin Türkiye’nin adaylığına olumsuz baktığı	3	7,9
Türkiye’nin AB’ye tepkisi	15	39,5
TOPLAM	38	100,0

Sürmanşet ya da manşetlerde, AB ile ilgili yansıtılan görüşler ele alındığında, en çok ön plana çıkan olgunun “Türkiye’nin AB’ye tepkisi” olduğu görülmektedir. Türkiye aleyhine AB tarafından alınan kararlar ve yapılan açıklamalar bu görüşün sürmanşet ve manşetlerde yoğunluklu

olarak yansıtılmasına neden olmaktadır. Ayrıca farklı zirve dönemlerine ait sürmanşet ya da manşetlerde, “AB’nin Türkiye’ye olumlu baktığı” ve “AB’ye tam üyelik konusunda Türkiye’nin emin adımlarla ilerlediği” gibi Türkiye’yi olumlayan ifadelerin yanı sıra; tam tersi bir imajı, yansıtan “AB’ye üyelik konusunda ilerlemenin yetersiz” olduğu ya da “AB’nin Türkiye’nin adaylığına olumsuz baktığı” gibi görünüşleri ön plana çıkaran ifadeler de başlıklarda bulunmaktadır. (Tablo 8)

Tablo 9. Haberin Avrupa Birliğine İlişkin Kapsadığı Temel Konular

TEMEL KONULAR	HABER SAYISI	YÜZDE
Serbest dolaşım	5	0,7
Hukuk	11	1,6
Ortak politikalar	17	2,5
Ekonomi	12	1,7
Sosyal alan	13	1,9
Bilim	-	-
Temel sorunlar ve beklentiler	401	58,3
Sivil toplum kuruluşları ve AB konulu etkinlikler	72	10,5
AB’ye üye/aday ülkeler ve ABD ile ilişkiler	114	16,6
Magazin	16	2,3
Diğer	27	3,9
TOPLAM	688	100,0

Gazetelerde yayımlanan haberlerin AB’ne ilişkin kapsadığı temel konular incelendiğinde; Avrupa Birliği Müktesebatı’na ilişkin temel konuların haberlerde nadiren ele alındığı dikkati çekmektedir. Gazete haberlerinde yoğunluklu olarak ele alınan temel konular ise “temel sorunlar ve beklentiler” (%58,3) ile “AB’ye üye/aday ülkeler ve ABD ile AB odaklı ilişkiler” (%16,6) dir. Ayrıca haberlerde %2,3 oranında “magazin” ve %3,9 oranında da “diğer” konular işlenmektedir.

AB Müktesebatı içerisinde yer alan 31 başlık, şu 6 temel konu başlığında toplanarak araştırmada ele alınmaktadır: Serbest dolaşım, Hukuk, Ortak politikalar, Ekonomi, Sosyal Alan ve Bilim. Türkiye bu müktesebata uyum yeteneği gösterdiği ölçüde tam üyelik sürecini hızlandıracak, uyumu

geciktirdiği ölçüde de tam üyelik ile ilgili sürecin uzağında kalmaya devam edecektir. Bu bağlamda sadece yönetsel kadro tarafından alınan kararlar ve yürürlüğe sokulan kanunlar yeterlilik ifadesi olmayıp, müktesebata ilişkin uygulama ve toplumsal uyum AB nezninde bir başarı kriteri olarak ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla kamuoyunun AB Müktesebatı hakkında bilgi seviyesini yükseltmek ve uyum konusunda bilinçlendirmek bir gereklilik olsa da, haberlerin bu kritik açmaza ilişkin içerikleri okur kitlesine sunduğunu söylemek olanaklı değildir. Çünkü AB'ye ilişkin haberlerin en yoğun olduğu zirve dönemlerinde bile gazetelerde, AB Müktesebat'ını kapsayan 6 temel konuda sadece %8,4* (58 haber) oranında haber yer almaktadır. (Tablo 9)

SONUÇ

Türk basınında yer alan AB konulu haberler her ne kadar niceliksel olarak yeterli seviyede ve sayfalarda öncelikli sıralarda yer alsada; niteliksel ölçütler çerçevesinde kamuoyunu doyurucu ölçütlerde değildir. Türkiye-AB ilişkileri gibi derinliği, tarihsel ardalanı ve teknik boyutları olan bu konuda Türk basınında araştırma haber, bilgi haber gibi niteliksek perspektifi ağır basan “haber düzenleme biçimleri” okur kitlesine sunulmalıdır. Haber kurgulamasında genel olarak birinci el kaynaklar baş aktör konumunda bulunmaktadır. Belge, rapor gibi bilgi temelli ikinci el kaynaklardan yararlanma ise çok düşük seviyededir. Türk basını Türkiye-AB ilişkileri ve bu konudaki temel sorunlar üzerine odaklanırken, AB Müktesebatı ile ilgili önemli noktaları kamuoyuna aktararak bilinç seviyesini yükseltme işlevini yeterince yerine getirememektedir. Bu durum, kamuoyunun AB tablosunun tamamını görebilmesini ve AB ile ilgili geliştireceği toplumsal reflekslerinin sağlıklı olabilmesini etkilemektedir.

Dolayısıyla kamuoyunun AB Müktesebatı hakkında bilgi seviyesini yükseltmek ve uyum konusunda bilinçlendirmek bir gereklilik olsa da, haberlerin bu kritik açmaza ilişkin bilgisel anahtar okur kitlesine sunduğunu söylemek olanaklı değildir. Sonuç olarak, sürekli bir gerginlik ortamı içerisinde gelişen Türkiye-AB ilişkilerinin, AB adaylık sürecinin ve olası bir tam üyeliğin Türkiye'ye neler getireceğinin kamuoyunca yetkin bir biçimde yorumlanabilmesi için Türk basınının bilgilendirme işlevini yerine getirmesi bir gerekliliktir.

* Tablo 9'da yer alan ilk altı temel konunun toplam yüzdesini ifade etmektedir. Bu temel konuların alt başlık açılımları ise AB Müktesebatını oluşturan 31 başlığa karşılık gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydoğan, M. (2003). *Avrupa Birliğinin Neresindeyiz?*, 4. Baskı, İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Baydarol, C. (2003). "Topluluk Müktesebatı ve Türkiye", *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Derleyenler: M. Şükrü Erdem ve Sibel Mehter Aykın, Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Ülkeleri Ekonomik Araştırmalar Merkezi.
- Baykal, S. (2002). "Turkey-EU Relations In the Aftermath of the Helsinki Summit: An Analysis of Copenhagen Political Criteria In Light of the Accession Partnership, National Programme and the Regular Reports", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cilt:2, Sayı:3, Güz.
- Cerrahoğlu, N. (2001). "Avrupa Üzerine Tekerlemeler", *Güncel Haber*, Ankara: Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği Yayınları, Sayı:15.
- Çayhan, E. (2003). "Türkiye'de Siyasal Partiler ve Avrupa Birliği", *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, Der. Beril Dedeoğlu, İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Dedeoğlu B. (2003). *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Girgin, A. (2000). *Yazılı Basında Haber ve Habercilik "Etik"i*, İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- İnal, A. (1993). "Haber Üretim Sürecine Farklı İki Yaklaşım", *Ankara Üniversitesi Yıllığı*.
- Karabay, N. (2000). *Kuramsal Bir Yaklaşımla Gazetecilik ve Haber*, İzmir: Meta Basımevi.
- Kaya, A.R. (1999). "Medya, Toplum, Siyaset" *Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar*, Der.Korkmaz Alemdar, İstanbul: Afa Yayıncılık ve TÜSES Vakfı.
- McLuhan, M. ve Bruce R.P. (2001). *Global Köy*, Çev: Bahar Öcal Düzgören, İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Mutlu, E. (1998). *İletişim Sözlüğü*, 3. Baskı, Ankara: Ark Yayınları.
- Roy, A. (2002). *Şu AB Neyin Nesi?*, 2. Baskı, İstanbul: TURKAP AB-Türkiye İşbirliği Derneği Yayını, AB Bilinci Serisi:1.
- Tılıç, D. (1998). *Utanyorum Ama Gazeteciyim*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Tokgöz, O. (2000). *Temel Gazetecilik*, 4. Basım, Ankara: İmge Kitapevi.
- Uğur, M. (2000). *Avrupa Birliği ve Türkiye-Bir Dayanak/İnandırıcılık İkilemi*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği. (2002). *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecine İlişkin İlerleme Raporu*, Ankara.
<http://www.dpt.gov.tr/abigm/>, 02.01.2004.